

WALENTYNA CHRUŚCIEL

ur. 1926; Paszki Duże

Miejsce i czas wydarzeń	Paszki Duże, II wojna światowa
Słowa kluczowe	projekt Tajne nauczanie. Cisi bohaterowie, Goskowski, Henryk, Grochowski, Józef, Domańska, Zofia, Domański, Mieczysław, Grochowska, Wanda

Moja siostra Wanda uczyła nas na tajnych kompletach

Przychodził kolega Heniek Goskowski, Józef Grochowski, Zofia Domańska, Mieczysław Domański, który nie żyje. Tak samo Zosia dwa lata temu zmarła, też później polonistykę skończyła. Siostra chętnie [pomagała], żeby się zapoznać z literaturą, kto to był, co napisał, bo by człowiek przecież nic nie wiedział, prawda? Niewiele w każdym bądź razie. Było tyle książek, ale to wszystko się chowało, bo przecież za to kula była. To było coś okropnego, nie do pomyślenia. I raz było [spotkanie] u tego, raz u tego, a później niby to wszyscy mówili: „Teraz się pobawimy w głuchego telefona”. A teraz w coś jeszcze - że zabawy urządzamy, bo jakby się ktoś zorientował... A siostra była dokładna, była pracowita. Chciała nam wszystko [wytłumaczyć], tak jak choćby o Piłsudskim wyjaśnić, jak mówili, że on tępił inteligencję czy coś, ja mówię: „Wanda, jak to było? Powiedz mi. Ty znasz historię”. Bo ja w ogóle nie lubiłam historii, cały czas nie lubiłam. Te powstania, to tam listopadowe oczywiście, styczniowe –te najważniejsze, ale chłopskie, jakieś tam i poznańskie, jakieś inne –koniec było ze mną. I siostra mi wtedy wytłumaczyła. - „Słuchaj, wszyscy chcieli. Już jak wszystko było gotowe, zrobił, to wtedy każdy od siebie rządziłby już”. Ale ona dokładnie z tymi wszystkimi detalami mi wytłumaczyła, i faktycznie, że taka jest prawda. W Paszkach się odbywały [komplety], po domach prywatnych. Raz tu było, raz tam było, uważaliśmy. Powiedzieliśmy, że idziemy zabawę urządzać, coś tam. A siostra już nam dała: „To przygotujcie się z tego”. Bardzo nam to pomogło, bo człowiek już miał troszkę jakiegoś rozeznania, jak się poszło do szkoły. Siostra sama uczyła i matematyki, i historię, i później z języka polskiego. Pięknie pisała, nie chodzi już o charakter, to też, ale miała tyle fantazji, umiała wszystko napisać. No niestety, ja jej nigdy nie dorównałam w tym. Wanda tak chciała ogarnąć, żeby wszyscy [mięli wiedzę]. Ona i bratu najmłodszemu [pomagała] później jak poszedł do szkoły, żeby się uczył. Ojczym mój mówił: „Nie zwracaj sobie nim głowy. Jak nie chce się uczyć, niech się nie uczy” - „Musi się uczyć tego, żeby

zdał do technikum geodezyjnego w Lublinie'. Dużo nas nie brało [udziału w tajnych kompletach], siedmioro, ośmioro może. Później zawsze pamiętali, że nam pomogła siostra, że tak nas zmobilizowała do pracy, do nauki. Wanda taka była.

Data i miejsce nagrania	2018-07-24, Łuków
Rozmawiał/a	Piotr Lasota
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"